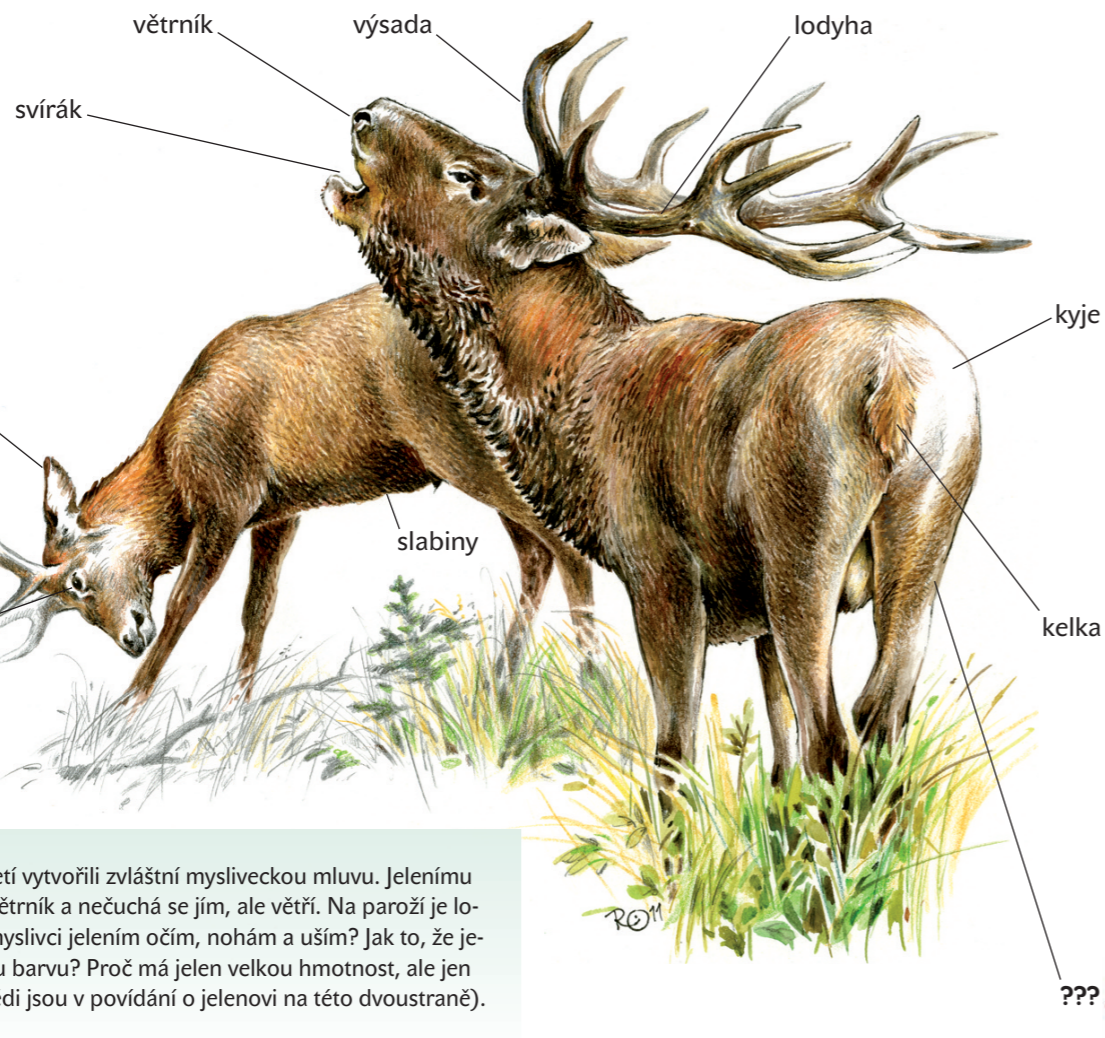

říjen

Kde se vzalo jméno desátého měsíce v roce, je jasné jako babí léto. V říjnu jsou totiž v říji jeleni, tedy mají chuť se pářit. Brzy ráno nebo při soumraku se hvozdy ozývá hlasité troubení jelenů slyšitelné na velikou dálku. Myslivci říkají, že pravá říje začíná až po prvním mrazíku. Ten přichází právě v říjnu. Také proto naši předkové tvrdí, že *po teplém září zle se říjen tváří*. Kdy ale přijde to pravé podzimní počasí, můžeme poznat podle vlaštovek – *čím déle vlaštovky u nás v říjnu prolévají, tím déle pěkné a jasné dny potrvají*. Jenom nevím, jestli to ty vlaštovky vědí a odletí ještě včas. Většinou ale po svatém Františkovi (4. října) je počasí dobré na lenošení za kamny. Vždyť prý *Svatý František zahání lidi do chýšek*. Určitě proto, že je škaredě. Kdysi býval poslední den, kdy se dobytek vyháněl na pastvu, 16. říjen, kdy má svátek Havel. *Poslední jablko muselo do pytle a dobytek se víc na pastvu vyhánět neměl*. Pokud rostla ještě nějaká tráva, mohla být přemrzlá, a to by dobytku spíše uškodilo než pomohlo. Tady na horách v říjnu občas už leží první sníh. Jako třeba před dvěma roky, pamatujete? Nasněžilo 25. října a už neroztálo. Jak začne zima letos, uvidíme brzy.

JELENÍ OBRÁZEK S OTÁZKAMI

Myslivci si během deseti století vytvořili zvláštní mysliveckou mluvu. Jelenímu ocasu říkají kelka, čumák je větrník a nečuchá se jím, ale větrí. Na paroží je lodyha a výsady. Jak ale říkají myslivci jelením očím, nohám a uším? Jak to, že jelen je hnědý, ale má červenou barvu? Proč má jelen velkou hmotnost, ale jen laň je těžká? (Psssst! Odpovědi jsou v povídání o jelenovi na této dvoustraně).

JELENÍ KVÍZ O CENY

- Proč se jeleni naučili přežvykovat?**
 - protože nedokážou spolknout velké sousto, které se jim vejde do tlamy
 - protože potřebují v klidu pořádně rozžvýkat potravu, aby je nic neulovilo
 - jeleni neumějí přežvykovat, protože nemají zuby
- Na co má jelen parohy?**
 - na ozdobu a zastrašování
 - na vyrývání kořinek ze země v zimě
 - na ukládání zásobních minerálů
- U čtvernožců se mluví o tzv. kohoutkové výšce. Kdepak mají kohoutek nejen jeleni?**
 - na špičkách paroží
 - na konci ocasu
 - na hřbetě nad předními nohama
- Proč nás evropští myslivci loví?**
 - protože mají rádi jelení guláš
 - protože to je tradiční zábava
 - protože nás neloví žádní vlci a přemnožujeme se
- Kde jsme žili před tím, než nás lidé zahnali do lesa?**
 - jsme jeleni lesní a vždycky jsme žili v lese
 - žili jsme na otevřených pastvinách, než je lidé začali obdělávat
 - žili jsme kolem vodních toků, než tam lidé začali stavět vesnice a města

JELENÍ ŠKRTAČKA

V myslivecké mluvě se ani zvířecí vnitřnosti nejmenují tak, jak jsme zvyklí. Jelení žaludek není vůbec žaludek. Myslivecký název připomíná něco úplně jiného. Copak to je?

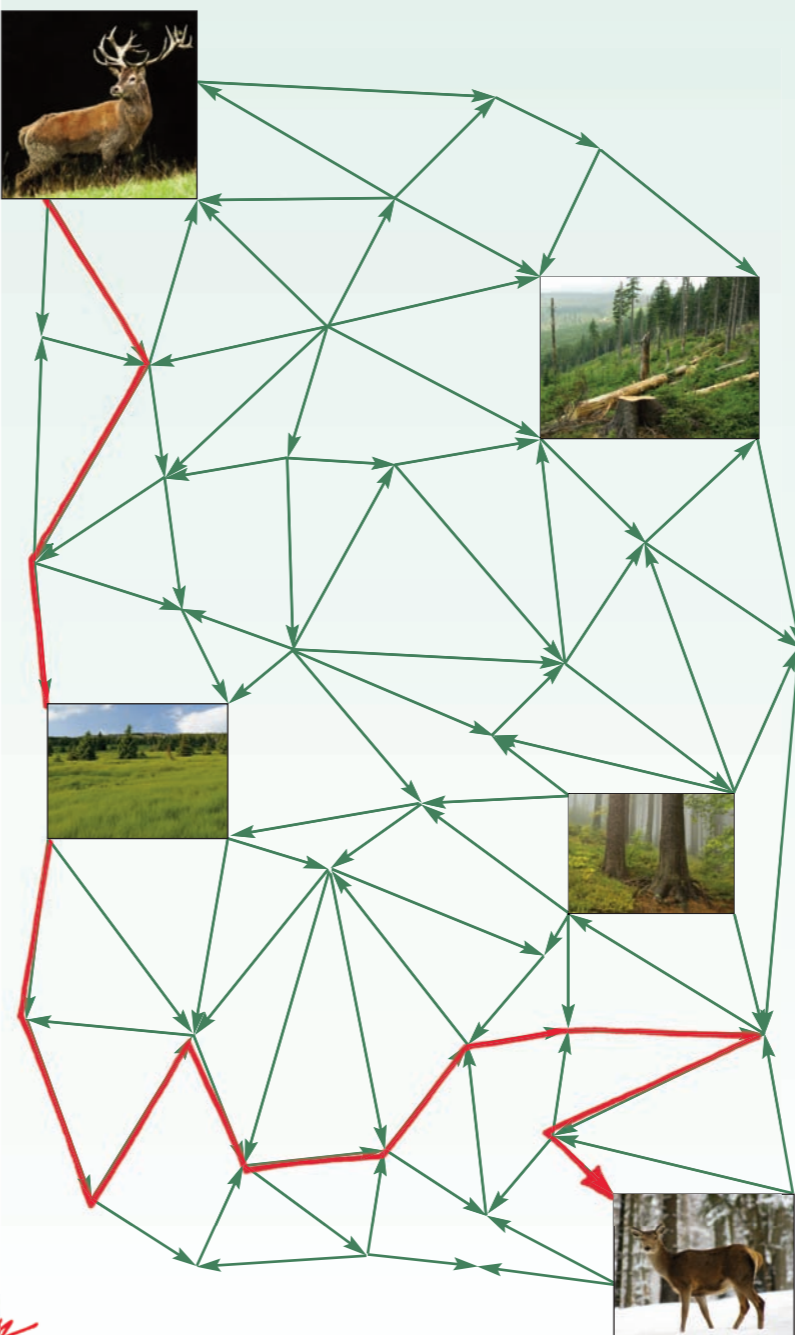
Z následující řady písmen škrtněte vždy každé čtvrté, které jste ještě neškrtnli, a zapište v pořadí, v jakém jste je škrtnali.

≠ V Á N R K Í

TRÁVNÍK

JELENÍ BLOUDĚNÍ

Jelen se vypravil za svou laní přes hory. Poznáte podle šipek, kudy šel? Vzal to přes les, nebo přes louku, a nebo paseku? Jasně je, že proti směru šipek jít nemohl.

Ahoj děti,

jsm největší zvíře, které v Krkonoších žije. V kohoutku, tedy na zádech nad předními nohama, mohu být vysoký až 130 centimetrů! To je jako osmiletý školák. Ovšem poslední výsada mého paroží mohou být o dost výše. S tím parožím je ale trochu potíže. Naroste jenom jelením klukům, jelením holkám – laním – nikdy neroste. Každou zimu paroží shodíme a hned nám začne růst nové. Může být obrovské a vážit až 18 kilogramů. To je strašně moc. Uvědomte si, že nám naroste zhruba za 100 dní a ještě k tomu v zimě, kdy většinou máme nouzi o potravu. To málokterý živočich umí přibrat za tři měsíce skoro 20 kg. Přitom ani nikdo neví, na co ty parohy vlastně máme. Šelmy a další nepřítelé s nimi většinou jen strašíme, stejně tak svého jeleního soka častěji zaženeme silným troubením a mohutným zjevem, než tím, že bychom ho na parohy nabrali. Je to spíš taková ozdoba, podle které se pozná, že jsme kluci. Asi tak, jako velcí lidští kluci nosí vousy. (Jen aby se to nepletlo: krávy nemají parohy, ale jen rohy. To proto, že je nikdy neshodí a jaké jim narostou, takové zůstanou. Rohy vypadají úplně jinak, nevětví se.)

Podle výsad na paroží zkušený myslivci poznají, jak jsme staří. Trvalo jim to ale dlouho, než se to naučili. Za těch 1000 let, co jsou v Česku myslivci, si sami vytvořili zvláštní mluvu. Neříkají tedy, že máme nohy, ale běhy, nemáme oči, ale světla, uši jsou slechy, nemáme kůži, ale deku, a co víc! Naše laně nejsou březí, nýbrž těžké, a naši krvi se říká barva. Kdo tohle nezná, nemůže rozumět myslivcům. Ono se to moc mezi lidmi neví, ale myslivci jsou pro celý les hrozně důležití. Už dávno nás neloví vlci, protože tady žádní nežijí. A my se můžeme hezky přemnožovat. A když nás je hodně, tak hodně sežereme. Třeba celý les. Lovci ale neloví jakéhokoliv jelena. Vyberou si toho, kterého by ulovil vlk – slabého nebo nemocného.

I když nám vědci říkají, že jsme jeleni lesní, původně jsme v lesích vůbec nežili. Tam nás zahnali lidé tím, že začali louky a naše pastviny využívat jako zemědělci. Protože jsme žili na velkých otevřených pláních, vyvinula se u nás taková zvláštnost. Přežvykavost. Představte si, že se máme najíst na obrovské louce. Jsme vidět strašně daleko a kdejaká šelma nás uvidí a bude nás chtít ulovit. Máme proto v břiše předžaludky. To jsou takové pytle, do kterých si na pastvině naccpeme narychlo spasenou nerozžvýkanou trávu, jen tak, aby něco v břiše bylo. Pak si lehne někde do křoví a nerozžvýkanou trávu vracíme zpátky do tlamy a pomalu přežvykujeme. Času dost, v křoví nás nikdo nenajde. Když je sousto pořádně rozžvýkané, znovu ho spolkneme. Sklouzne nám až do žaludku a předžaludkům se vyhne. Pak ho už trávíme normálně. Tohle umějí krávy, kozy či ovce. Kůň přežvykovat nemůže. Nemá totiž předžaludky!

Připravilo pracoviště environmentální výchovy Správy KRNAP, kresby Renata Oppeltovej, fotografie Richard Stehlík a Kamila Antošová